VOLTAIRE

Filosoful ignorant

noosfera

Editor: *Vasile Burlui*
Tehnoredactare şi copertă: *Cezar Baciu*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

VOLTAIRE
Filosoful ignorant / VOLTAIRE;
Iaşi: Cartea Românească Educaţional, 2026
ISBN 978-606-057-468-2
1

Grupul Editorial Cartea Românească Educaţional
Copyright © Editura Cartea Românească Educaţional, Iaşi, 2026.
Adresa: Bd. Ştefan cel Mare şi Sfânt, nr. 2,
Iaşi – 700124
www.ecredu.ro

VOLTAIRE

Filosoful ignorant

Le Philosophe ignorant

Traducere din limba franceză
Ediție tehnoredactată după ediția din 1766

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

PREFAŢĂ

Există cărţi care ne oferă răspunsuri şi cărţi care ne învaţă să formulăm întrebări mai bune. *Filosoful ignorant* aparţine celei de-a doua categorii. În paginile sale, Voltaire nu se înfăţişează drept un înţelept care a desluşit tainele universului, ci drept un om care, după o viaţă de lecturi, dispute şi reflecţii, descoperă cât de fragile sunt certitudinile omeneşti. Titlul, aparent paradoxal, ascunde chiar miezul demersului său: adevărata luciditate începe acolo unde avem curajul să recunoaştem limitele propriei cunoaşteri.

Publicată în 1766, într-un secol în care raţiunea îşi revendica dreptul de a cerceta lumea fără tutela autorităţilor incontestabile, această lucrare exprimă una dintre atitudinile esenţiale ale Iluminismului. A gândi liber nu înseamnă a înlocui un dogmatism cu altul, ci a supune examinării inclusiv ideile pe care le socotim cele mai sigure. Voltaire se îndreaptă, astfel, împotriva pretenţiei că marile probleme ale existenţei ar putea fi închise definitiv într-un sistem filosofic.

Ce putem şti despre suflet, despre libertate, despre Dumnezeu ori despre originea gândirii?

Care este temeiul judecăților noastre? Cât din ceea ce numim cunoaștere provine din experiență și cât reprezintă doar obișnuință, presupunere sau limbaj? Aceste întrebări traversează textul, fără ca autorul să se grăbească să le îmblânzească prin explicații convenabile. El cercetează, compară, se îndoiește și, atunci când argumentele nu sunt suficiente, preferă mărturisirea ignoranței în locul unei certitudini fabricate.

Această modestie intelectuală nu trebuie confundată cu renunțarea la rațiune. Dimpotrivă, îndoiala lui Voltaire este activă și exigentă. Ea cere dovezi, deosebește între ceea ce poate fi observat și ceea ce rămâne ipoteză și respinge siguranța afișată fără justificare. În spatele ironiei sale, uneori tăioase, se află o convingere profundă: omul devine mai liber nu atunci când pretinde că știe totul, ci atunci când învață să nu se lase stăpânit de iluziile propriei minți.

Cititorul va observa că Voltaire nu construiește aici un tratat sistematic, cu definiții închise și concluzii imuabile. Textul înaintează prin întrebări, obiecții și reveniri, păstrând energia unei conversații intelectuale. Această formă nu este întâmplătoare. Ea oglindește însăși condiția gândirii umane: căutăm adevărul dintr-o poziție limitată, cu instrumente imperfecte, într-o lume

a cărei complexitate depăşeşte adesea puterea noastră de înţelegere.

Dincolo de dezbaterile metafizice ale secolului al XVIII-lea, cartea vorbeşte surprinzător de direct prezentului. Trăim într-o epocă în care opiniile circulă cu o viteză fără precedent, iar siguranţa exprimării este adesea confundată cu soliditatea argumentului. În acest context, *Filosoful ignorant* ne aminteşte că a spune „nu ştiu" poate fi un act de responsabilitate intelectuală, nu un semn de slăbiciune. Între scepticismul care cercetează şi neîncrederea care respinge totul există o distanţă esenţială: primul deschide drumul cunoaşterii, în timp ce a doua îl poate bloca.

Nu este necesar ca cititorul să împărtăşească fiecare judecată a lui Voltaire pentru a descoperi valoarea acestei opere. Unele dintre problemele sale au primit, între timp, formulări noi; alte răspunsuri aparţin inevitabil orizontului ştiinţific şi filosofic al epocii. Tocmai de aceea, lectura câştigă atunci când este făcută cu aceeaşi libertate critică pe care autorul o revendică: fără reverenţă oarbă, dar şi fără graba de a judeca trecutul exclusiv cu măsura prezentului.

Această carte este, în cele din urmă, o invitaţie la o formă rară de curaj: aceea de a gândi fără garanţia unui răspuns definitiv. Ne propune

să păstrăm vie curiozitatea, să cerem argumente înainte de a accepta autoritatea şi să recunoaştem că limitele cunoaşterii nu micşorează demnitatea omului. Dimpotrivă, conştiinţa acestor limite poate face gândirea mai riguroasă, judecata mai prudentă şi dialogul mai uman.

A deschide *Filosoful ignorant* înseamnă, aşadar, a intra într-o conversaţie care nu s-a încheiat. Poate că meritul cel mai durabil al lui Voltaire nu este acela de a ne spune ce să credem, ci de a ne aminti că libertatea începe cu dreptul – şi cu obligaţia – de a întreba.

Notă asupra ediției

Prezenta ediție reproduce în limba română textul operei „Le Philosophe ignorant”, după exemplarul francez din 1766. Au fost păstrate ordinea, numerotarea și arhitectura argumentativă a textului, inclusiv textele suplimentare din volum.

Ortografia, punctuația și grafia numelor au fost adaptate unei lecturi românești contemporane. Formulările arhaice ale originalului au fost redate într-o română literară fluentă, fără a elimina ironia, polemica și ritmul eseistic al autorului. Expresiile latine semnificative au fost păstrate acolo unde apar în original și, când a fost util, sensul lor este sugerat de context.

Paginile tehnice ale reproducerii digitale, ștampilele de bibliotecă și instrucțiunile platformei de digitizare nu fac parte din operă și nu sunt incluse în traducerea propriu-zisă.

I. *Prima îndoială*

Cine eşti? De unde vii? Ce faci? Ce vei deveni? Este o întrebare care ar trebui pusă tuturor fiinţelor din Univers, dar la care niciuna nu ne răspunde. Întreb plantele ce putere le face să crească şi cum acelaşi pământ produce fructe atât de felurite. Aceste fiinţe insensibile şi mute, deşi înzestrate cu o facultate divină, mă lasă în ignoranţa mea şi în zadarnicele mele presupuneri.

Întreb această mulţime de animale diferite, care toate se mişcă şi transmit mişcarea, care se bucură de aceleaşi senzaţii ca mine, care au o anumită măsură de idei şi de memorie, împreună cu toate pasiunile. Ele ştiu încă şi mai puţin decât mine ce sunt, de ce sunt şi ce devin.

Bănuiesc – şi am chiar motive să cred – că planetele şi nenumăraţii sori care umplu spaţiul sunt locuiţi de fiinţe sensibile şi gânditoare; dar o barieră eternă ne desparte şi niciunul dintre locuitorii acelor globuri nu a intrat în legătură cu noi.

Domnul abate, în *Spectacolul naturii*, i-a spus domnului cavaler că astrele au fost făcute pentru Pământ, iar Pământul, asemenea animalelor, pentru om. Dar, fiindcă micul glob al

Pământului se roteşte împreună cu celelalte planete în jurul Soarelui; fiindcă mişcările regulate şi proporţionate ale astrelor pot dăinui veşnic fără să existe oameni; fiindcă pe mica noastră planetă există infinit mai multe animale decât semenii mei, am socotit că domnul abate are puţin cam multă iubire de sine atunci când se măguleşte cu gândul că totul a fost făcut pentru el. Am văzut că omul, în timpul vieţii, este devorat de toate animalele dacă este lipsit de apărare şi că toate îl devorează din nou după moarte. Mi-a fost, aşadar, greu să înţeleg că domnul abate şi domnul cavaler ar fi regii naturii. Sclav al tuturor lucrurilor care mă înconjoară, în loc să fiu rege, strâns într-un punct şi înconjurat de imensitate, încep prin a mă căuta pe mine însumi.

II. *Slăbiciunea noastră*

Sunt un animal slab; la naştere nu am nici putere, nici cunoaştere, nici instinct; nici măcar nu mă pot târî până la sânul mamei mele, aşa cum fac toate patrupedele. Dobândesc câteva idei tot aşa cum dobândesc puţină putere, atunci când organele mele încep să se dezvolte. Această putere creşte în mine până la vremea